

Finansdepartementet

Fi2020/00727/E4

Remissvar

ORU 2020/01441

Dan Johansson

2020-05-25

Remissvar - Huvudbetänkandet Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65)

Örebro universitet har beretts möjlighet att yttra sig över Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65).

Inledningsvis kan vi konstatera att utredningen är ett gediget arbete där många viktiga aspekter av den svenska ekonomin blir belysta. Fokus i utredningen ligger dock på ojämlikhet.

Örebro universitet kommer inte att kommentera utredningen ur ett övergripande perspektiv. De synpunkter och kommentarer som lyfts fram kommer att fokusera på tre avgränsade ämnen. Det första av dessa rör vissa avgränsningar och beräkningstekniska antaganden som gjorts. Det andra avser bostadsmarknaden och det tredje den underlagsrapport som behandlar psykisk ohälsa och ekonomins funktionssätt.

Avgränsningar och beräkningstekniska antaganden

I en utredning av detta slag är avgränsningar naturligtvis nödvändiga – det är inte möjligt att granska alla relevanta frågor som rör den svenska ekonomin. Det kan dock noteras att syftet med Långtidsutredningen är att "... ge ett underlag för utformningen av den ekonomiska politiken. En central uppgift är att analysera utmaningar och möjligheter för den svenska ekonomin de närmaste 15–20 åren och vad de betyder för den ekonomiska politiken. Dessutom ska utredningen bidra till den ekonomisk-politiska debatten." (SOU 2019:65, s. 27) Med detta i åtanke förefaller vissa val rörande alternativscenarier i utredningen som något märkliga. Örebro universitet menar – givet att det finns ett värde i att hålla utredningars omfång nere – att alternativscenarier bör väljas så att de *i)* är empiriskt relevanta och/eller *ii)* tydligt illustrerar problem, utmaningar och möjligheter som politiken kan stå inför.

Örebro universitet konstaterar mer specifikt att alternativscenariot som rör kapitalvinster – där dessa antas utvecklas i linje med ett genomsnitt baserat på de senaste 20 åren – inte förefaller vara särskilt empiriskt relevant. Kapitalinkomster har utvecklats starkt de senaste 20 åren bland annat till följd av förändrad beskattning och en historisk nedgång i räntor; att denna utveckling sticker ut ur ett historiskt perspektiv påpekas också mycket riktigt i utredningen. Det finns dock ingen beskrivning av vad som skulle kunna driva en liknande utveckling framgent. Örebro universitet bedömer – även om det naturligtvis är fallet att tillgångspriser är mycket svåra att sia om – att den utveckling som antas i detta alternativscenario är osannolik. Denna bedömning förefaller också finna visst stöd i Bilaga 3 till Långtidsutredningen (SOU 2019:62, s. 26): "... det finns en hel del faktorer som talar för att priserna kommer att stagnera, eller rentav falla,

under kommande år.” På ett mer generellt plan kan det naturligtvis finnas ett värde i att göra beräkningar rörande scenarier som har en låg sannolikhet att inträffa, exempelvis för att stresstesta den finansiella stabiliteten eller de offentliga finanserna. I det aktuella fallet förefaller sådan nytta inte föreligga och Örebro universitets bedömning är att alternativscenariot kunde ha valts med större omsorg.

Beträffande alternativscenariot som hanterar sysselsättningen hos utrikes födda från länder med lågt och medelhögt HDI noteras att detta fokuserar på en utveckling där sysselsättningen blir mer gynnsam än i huvudscenariot. Detta är inte ointressant då frågan är av synnerligen stor vikt för svensk ekonomi. Örebro universitet menar dock att det hade varit önskvärt med ett alternativscenario som också hade sett på en sämre utveckling, framförallt med tanke på att huvudscenariot i sig har ett relativt optimistiskt antagande rörande sysselsättningen för utrikes födda. Ett sådant alternativscenario skulle inte bara ge relevant information mer generellt, det skulle ju även tydliggöra den målkonflikt som finns mellan låg ekonomisk ojämlikhet och en omfattande invandring av individer som i stor utsträckning har små förutsättningar att lyckas på den svenska arbetsmarknaden. I linje med denna synpunkt noteras att det i Bilaga 1 till Långtidsutredningen (SOU 2019:61) genomförs räkneexempel med såväl högre som lägre sysselsättningsgrad bland utomnordiskt födda.

Bostadsmarknaden

Den svenska bostadsmarknaden och problematik relaterad till denna diskuteras i viss mån i utredningen. Det är dock slående att den reglering av hyror som råder – och vars negativa konsekvenser, bland annat i termer av en ineffektivt utnyttjad bostadsstock, är vida accepterade – inte nämns alls i samband med att problem förknippade med hyresmarknaden diskuteras.

En avreglering av hyresmarknaden må vara en politiskt känslig fråga och det finns naturligtvis även målkonflikter relaterat till denna. Icke desto mindre är den en fråga av stor vikt och det är onekligen fallet att en bättre fungerande hyresmarknad vore önskvärt för svensk ekonomi; dagens dåligt fungerande hyresmarknad bidrar ju till exempel till matchningsproblematiken på arbetsmarknaden.

Hyresregleringens negativa konsekvenser har diskuterats av såväl politiker som ekonomer under en lång tid och det finns gott om relaterad litteratur; se t.ex. Finanspolitiska rådet (2019). Det är därför osannolikt att en vidare diskussion runt den svenska bostadsmarknaden skulle missa denna aspekt, men ur ett mer generellt perspektiv bör det påpekas att om inte problemformuleringen är korrekt är det mindre sannolikt att de lösningar som föreslås är korrekta. Med detta – samt utredningens ovan nämnda uppdrag att analysera utmaningar och bidra till debatten – i åtanke menar Örebro universitet att det är bekymrande att en uppenbar kärnfråga utelämnas vid en beskrivning av en problematik.

Psykisk ohälsa och ekonomins funktionssätt

Ett av underlagen för Långtidsutredningen 2019 som bör uppmärksammas är den rapport som behandlar psykisk ohälsa och ekonomins funktionssätt (Linder m.fl., 2019). Denna rapport konstaterar att psykisk hälsa är en viktig tillväxtförutsättning och den visar att utvecklingen av psykisk ohälsa bland den svenska befolkningen kan medföra stora utmaningar för den ekonomiska tillväxten framöver. I en studie som Örebro universitet har medverkat i och som rapporten refererar uppskattas kostnaderna för psykisk ohälsa i Europa (EU-28) till strax över 4 procent av BNP. I Sverige kostar den psykiska ohälsan över 20 miljarder euro varav mer än en tredjedel utgör indirekta kostnader som är relaterade till arbetsutbud och lägre produktion.

Underlagsrapporten konstaterar att prevention och tidiga insatser för barn och deras föräldrar/familjer kan ha stor betydelse för att på sikt minska sådana kostnader. Vi kan som exempel framhålla en nyligen publicerad studie av forskare vid Örebro och Uppsala universitet som beräknar höga samhällsekonomiska nyttokostnadskvoter för särskilda utbildningsprogram till vårdnadshavare till barn med utåtagerande beteende, vilket kan vara ungefär 5 procent av alla barn (Nystrand m. fl. 2020). Samtidigt är detta ett av de få exempel som finns på ekonomiska analyser av tidiga insatser och prevention, trots att det finns stort behov av just ekonomisk analys på detta område för att skilja god resursanvändning från mindre god, lära av och skala upp framgångsexempel och avveckla verksamhet som inte ger värde för pengarna. Detta får ses som ett uttryck för att intresset hittills varit mycket lågt för ekonomisk analys av denna typ av åtgärder, som ur ekonomisk synpunkt kan ses som investeringar i humankapital. Det är alltså mot denna bakgrund särskilt värdefullt att denna underlagsrapport tagits fram inom Långtidsutredningen.

En nyligen publicerad rapport från ESO (2020:1) pekar på flera orsaker till svårigheter som funnits och finns i att utveckla ett sådant tillväxtinriktat investeringsperspektiv på denna typ av insatser. *i)* ESO-rapporten konstaterar att tillgång till evidensbaserade metoder, kunskap om praktisk tillämpning samt utvärderingskompetens saknas i många kommuner, regioner och myndigheter. I Sverige finns begränsade data på både kort- och långsiktiga utfall, liksom på kostnader för förebyggande och sociala insatser. Som ett komplement till statistikinsamling och nationella utvärderingsmyndigheter finns därför enligt rapportförfattarna ett behov av förstärkt nationellt stöd. *ii)* Det råder otydligheter och olika uppfattningar om förutsättningarna för att budgetera och redovisa sociala investeringar i förhållande till kommunallagens praxis. Kommunernas och regionernas möjligheter att avsätta medel och disponera positiva ekonomiska resultat i sociala investeringar bör därför utredas. *iii)* Staten har via flera myndigheter en roll som leverantör av välfärdstjänster, men är även finansiär (statsbidrag) av kommuners och regioners verksamhet. Välfärdens utmaningar kräver i högre grad effektivt samarbete mellan offentliga huvudmän, och en vanlig invändning mot sociala investeringar från kommunerna är att de besparingar som förebyggande insatser leder till tillfaller regionerna och staten. Genom en statlig utfallsfond skulle kommuner och regioner kunna ges bättre förutsättningar för att experimentera med utfallsfokuserade initiativ, samarbeten och riskdelningsmodeller.

Referenser

ESO 2020:1, *Med framtiden för sig – en ESO-rapport om sociala investeringar*.

Finanspolitiska rådet (2019), *Friare hyressättning och likformig bostadsbeskattning. Hur påverkas hushållen?*

Linder, A., Heckley, G., Gerdtham, G. (2019) ”Psykisk ohälsa och ekonomins funktionssätt”. Underlagsrapport till Långtidsutredningen 2019, Lunds universitet, Hälsoekonomi.

Nystrand, C., Hultkrantz, L., Vimefall, E. och Feldman, I. (2020), ”Economic Return on Investment of Parent Training Programmes for the Prevention of Child Externalising Behaviour Problems”, *Administration and Policy in Mental Health*, 47 (2), 300-315.

SOU 2019:61, *Sveriges ekonomi – utsikter till 2035*.

SOU 2019:62, *Kapitalinkomster och inkomstfördelning*.

SOU 2019:65, *Långtidsutredningen 2019. Huvudbetänkande.*